

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Riksarkivets yttrande över betänkandet Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt (SOU 2025:61)

Riksarkivet har följande synpunkter på förslagen i betänkandet (rubrikerna följer betänkandets).

8.10.2 Verksamheten med att förmedla barn för adoption till Sverige avvecklas

Riksarkivet har inget att erinra mot förslaget att förmedlingsverksamheten ska avvecklas. I den fortsatta beredningen av betänkandets förslag bör det säkerställas att dokumentation från förmedlingsverksamheten överlämnas till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) även efter att lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (LIA) har upphävts. Riksarkivet anser också att MFoF bör samverka med Riksarkivet när de utarbetar den föreslagna avvecklingsplanen i de delar som rör arkiven.

Ett upphävande av LIA innebär även att bestämmelserna om att dokumentationen från förmedlingsverksamheten ska överlämnas till MFoF upphör att gälla (8 b § tredje stycket den lagen). Enligt Riksarkivets erfarenhet är det vanligt att handlingar hos enskilda arkivbildare påträffas på andra ställen än i organisationens arkiv, till exempel hemma hos före detta styrelseledamöter eller anställda, och därför kan upptäckas först efter en betydande tid. Riksarkivet ser det därför som sannolikt att handlingar som härrör från de auktoriserade adoptionsorganisationerna kommer att påträffas hemma hos privatpersoner även efter den 31 december 2028. I det fortsatta lagstiftningsarbetet behöver regeringen därför säkerställa att även sådana handlingar omfattas av en skyldighet för den enskilde att lämna över dem till myndigheterna. Annars finns det en risk för att de adopterade berövas möjligheten att få tillgång viktiga handlingar.

9.4 och 9.7 om att inrätta ett resurscentrum som bl.a. kan ge stöd vid ursprungssökning

Riksarkivet delar utredningens bedömning att det behövs en tydligt utpekad ansvarig som samlar och samordnar det adoptionsspecifika stöd som staten erbjuder. Riksarkivet vill dock lyfta fram att det, utöver de adoptionsspecifika kompetenser som utredningen beskriver, bör finnas kunskap om arkivfrågor hos resurscentrumet.

9.10 Vägledning till arkivsökning

Riksarkivet delar utredningens bedömning och tillstyrker förslaget att arkivhandlingar efter enskilda adoptionsorganisationer som MFoF tagit emot enligt 8 b § LIA i högre grad än i dag bör överlämnas till Riksarkivet. Riksarkivet tillstyrker också utredningens förslag om att utveckla vägledningar samt sökbarheten i den nationella arkivdatabasen (NAD) i syfte att underlätta för adopterade personer att hitta sina adoptionshandlingar.

Också handlingar ur MFoF:s eget myndighetsarkiv kan utgöra sökingångar till arkiven efter enskilda adoptionsorganisationer. Riksarkivet kan därför behöva få tillgång till elektroniska register och andra sökingångar hos MFoF, för att kunna eftersöka och lämna ut handlingar ur arkiven från enskilda adoptionsorganisationer.

Förslaget innehåller tre olika delar och Riksarkivet har följande synpunkter som bör beaktas i den fortsatta beredningen av utredningens förslag:

1. Adoptionshandlingar som rör enskilda personer bör förvaras hos Riksarkivet

Avgifter för överlämnande av arkivmaterial

Riksarkivet tar ut avgifter för mottagande av arkiv. MFoF kan lämna över arkivmaterial till Riksarkivet efter en överenskommelse, enligt 9 § arkivlagen (1990:782).

Arkiv som lämnas över till Riksarkivet ska vara ordnade och handlingarna ska vara redovisade i en arkivförteckning och en arkivbeskrivning, i enlighet med de krav som framgår i Riksarkivets föreskrifter.

Om ett arkiv inte uppfyller kraven i arkivregelverket ska Riksarkivet ta ut avgifter motsvarande full kostnadstäckning för det arbete som krävs.¹

Utöver det får Riksarkivet, inom ramen för full kostnadstäckning, ta ut avgifter för att ta emot, bevara, vårda och tillhandahålla arkivhandlingar som överlämnas.² Avgifterna är uppdelade på en mottagningsavgift och en årlig avgift och framgår av Riksarkivets prislista³. Antalet utlämnanden ur arkivet och antalet frågor påverkar den årliga avgiftens storlek.

De auktoriserade adoptionsorganisationernas arkivhandlingar

Arkivregelverket gäller inte för de auktoriserade adoptionsorganisationerna. Därför finns det anledning att anta att det kommer att krävas ett mera omfattande arbete med arkiven för att de ska uppfylla kraven. Kostnaderna för detta kommer att ligga på MFoF, oavsett om MFoF själva ordnar och

¹ 32 § 1 förordningen (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet (instruktionen).

² 33 § 1 instruktionen.

³ <https://riksarkivet.se/arkivera-och-forvalta/overlamna-arkiv/avgifter-for-overlamnanden-av-arkivmaterial>

förtecknar arkiven innan överlämnandet eller om Riksarkivet gör arbetet efter överlämnandet.

Vilka handlingar som bör överlämnas till Riksarkivet

Riksarkivet instämmer i det som utredningen skriver på sidan 637 och 638 om Adoptionscentrums handlingar och vad som kan vara av betydelse för den adopterade. Riksarkivet menar att detta inte bara gäller för Adoptionscentrums arkiv utan också för de handlingar från andra adoptionsorganisationer som har upphört med sin förmedlingsverksamhet och som redan har lämnats över till MFoF.

Riksarkivet instämmer i att dokumentation om adoptionsförmedling inte kan inskränkas till att avse innehållet i enskilda förmedlingsakter. Det bör också framhållas att ett arkiv utgör en helhet där det inte enkelt går att bryta ut delar ur denna, vare sig enskilda akter eller andra handlingar som anses höra till förmedlingsverksamheten, utan att förståelsen av informationen försvåras.

2. Resurscentrumet bör utveckla en vägledning om hur man hittar adoptionshandlingar i samarbete med olika arkiv

Riksarkivet vill understryka vikten av att resurscentrumet får huvudansvaret för vägledningen till arkivsökning. Riksarkivet samverkar däremot gärna om vägledningen. Det ligger i Riksarkivets intresse att ha så bra sökingångar som möjligt till de handlingar som finns hos Riksarkivet, men också att det finns bra sökingångar till andra arkiv som också förvarar handlingar som rör adoptioner. Riksarkivet delar den bild utredningen ger av att det finns en frustration över att det är svårt att förstå vart man ska vända sig när handlingar finns hos många olika aktörer.

3. Riksarkivet bör samla sökvägar för de olika arkiven

Riksarkivet ser positivt på utredningens förslag för att underlätta för enskilda att hitta sina handlingar. En del av det som utredningen föreslår är till stor del redan uppfyllt, utifrån de praktiska förutsättningarna i nuläget, och en del ligger i linje med de satsningar som Riksarkivet påbörjat.

I samband med att Adoptionskommissionen lämnade sitt betänkande lanserade Riksarkivet bättre vägledningar och information på sin webbplats.

- Hur man går till väga för att beställa handlingar om sin adoption från Riksarkivet.⁴
- Svar på de vanligaste frågorna och vilka arkiv som finns hos Riksarkivet samt generell information om vilka andra arkiv som kan ha relevanta handlingar.⁵

⁴ <https://riksarkivet.se/utforska-och-bestall/bestall-kopior-och-undersokningsuppdrag/internationella-adoptioner>

⁵ <https://riksarkivet.se/resurser/om-internationella-adoptioner>

Riksarkivet har också varit i kontakt med MFoF och båda myndigheterna har på sina webbplatser samordnat informationen om hur man hittar adoptionshandlingar.

Sedan 2024 ska Riksarkivet, enligt sin instruktion⁶ tillhandahålla och förvalta en nationell databas med information om arkiv. Infrastrukturen för utredningens förslag på denna punkt finns delvis redan på plats, men det återstår en hel del arbete innan den nationella arkivdatabasen (NAD) fungerar fullt ut som den sökväg till adoptionshandlingar som utredningen efterfrågar. Riksarkivet har påbörjat ett arbete som syftar till att förbättra möjligheterna för arkivbildande organisationer och myndigheter att överföra arkivredovisningar och annan metadata till Riksarkivet, samt på sikt även möjliggöra att material från andra arkiv än de som finns hos Riksarkivet kan beställas via NAD. På längre sikt kommer det att kunna underlätta för den enskilde att hitta handlingar om sin adoption. Men i dagsläget har Riksarkivet inte någon praktisk möjlighet att samla sökvägar för andra handlingar än de som förvaras hos Riksarkivet.

10.3 Konsekvenser för statliga myndigheter

Riksarkivet konstaterar att utredningen saknar en analys av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen under avsnitt 9.10, närmare bestämt de kostnader som uppstår i samband med att MFoF tar över arkiven efter enskilda adoptionsorganisationer i enlighet med 8 b § LIA samt de kostnader som uppstår när dessa arkiv överlämnas från MFoF till Riksarkivet.

Detta beslut har fattats av riksarkivarien Karin Åström Iko. Verksjuristen Ulrika Sturesdotter Andersson har varit föredragande. Vid ärendets slutliga beredning har sektionschefen Ulf Jönson deltagit.

Karin Åström Iko

Ulrika Sturesdotter Andersson

⁶ Se 5 § 6 förordningen (2009:1593) med instruktion för Riksarkivet.